

JOANNA PYTLAWSKA-BAJAK
MUZEUM MIEJSKIE W WADOWICACH

DZIAŁALNOŚĆ WADOWICKIEGO MUZEUM MIEJSKIEGO W CZASACH PANDEMII

W mijającym 2020 r. działalność muzeum zdeterminowana była sytuacją związaną z pandemią koronawirusa. Z tego powodu zorganizowano mniejszą liczbę wystaw oraz spotkań, przenosząc część działalności do internetu. Wprowadzono nowe formy propagowania wiedzy o historii regionu, takie jak internetowe cykle tematyczne, challenge'e czy filmy dokumentalne.

WYSTAWY

Działalność wystawiennicza muzeum realizowana była głównie na ekspozycji stałej „Wadowice – miasto, w którym wszystko się zaczęło”, która od 3 czerwca została przebudowana tak, aby spełniała wymogi bezpieczeństwa sanitarnego. Z przestrzeni ekspozycyjnej zostały usunięte dodatkowe materiały, takie jak: przewodniki, kartki pocztowe i materiały dla dzieci. Sala warsztatowa natomiast zmieniła charakter z przestrzeni aktywności na salę typowo wystawienniczą. Usunięto z niej stroje do przymierzania, materiały do kaligrafii, pieczęcie i malowanki dla najmłodszych odwiedzających. Alternatywną formą zwiedzania okazał się jednak projekt „Recepta na kulturę” realizowany przez Wadowickie Centrum Kultury dzięki wsparciu Narodowego Centrum Kultury pod nazwą „Kultura w sieci”. To dzięki tej inicjatywie zostało profesjonalnie przygotowane wirtualne zwiedzanie naszego muzeum. Nowoczesna technologia pozwoliła na prezentowanie przestrzeni wystawowej w formie panoram sferycznych, rozbudowanych o wiele dodatkowych elementów. Podczas wirtualnego spaceru można oglądać filmy przedstawiane na wystawie, pokazy zdjęć oraz prezentacje najciekawszych eksponatów opatrzonych dodatkowym komentarzem. Całości dopełniają głos lektora opowiadającego o wystawie i materiały w języku angielskim.

W ten sposób nasza placówka dołączyła do grona instytucji, które można poznawać bez wychodzenia z domu. Dodatkowo dla nauczycieli i uczniów został przygotowany specjalny folder w formacie pdf, który można pobrać ze strony muzeum i wykorzystać na lekcji, zwiedzając wystawę wirtualnie.

Fot. Jolanta Lichwiarska

i Dziedzictwa Narodowego w latach 2017-2019. Druga upamiętniła 100. rocznicę urodzin Karola Wojtyły. Złożyły się na nią fotografie z pielgrzymek papieskich do Wadowic oraz kolekcja medali autorstwa Krzysztofa Chwaleby, przekazana do zbiorów muzeum dzięki uprzejmości kolekcjonera Ryszarda Bala. Na ostatniej wystawie pod koniec roku prezentowane były fotografie autorstwa Grzegorza Gałązki dokumentujące letnie pobyty papieży Jana Pawła II i Benedykta XVI w Dolinie Aosty (północne Włochy). Ekspozycja ta została zorganizowana we współpracy z włoską gminą Introd i stowarzyszeniem La Memoria Viva.

WARSZTATY I LEKCJE MUZEALNE

Fot. Jolanta Lichwiarska

W sali ekspozycyjnej na parterze zaprezentowane zostały trzy wystawy czasowe: „Dusza moja czuje się tutaj jak w domu”, „Papieskie pielgrzymki na numizmatach i w fotografii” oraz „Pobyty papieskie w regionie Introd”. Pierwsza z nich była efektem badań nad współczesną duchowością gminy Wadowice, prowadzonych dzięki wsparciu Ministerstwa Kultury

Dzięki spotkaniom warsztatowym i lekcjom realizowana jest działalność edukacyjna muzeum skierowana bezpośrednio do dzieci i młodzieży szkolnej. Prowadzone są zajęcia dotyczące dziejów Wadowic, przedwojennej historii miasta i jego mieszkańców oraz dzieciństwa i młodości Karola Wojtyły. Czas pandemii

znacznie utrudnił realizację tych zajęć. Jeszcze na początku roku, podczas ferii zimowych, udało się zorganizować cykl warsztatowy dla dzieci. Uczestnicy zaangażowali się w ozdabianie kubków, wzorując się na zabytkowej zastawie stołowej, dzieci wykonywały prace plastyczne, a na zakończenie bawiły się w najbardziej znane przedwojenne gry i zabawy – „zośkę”, cymbergaja i klasy. W wakacje na warsztaty przyszły głównie dzieci zainteresowane przyrodą. Dla nich przygotowane zostało spotkanie pt. „Kwiatowo-ziołowe warsztaty sensoryczne”, podczas którego poznawały najbardziej popularne rośliny lecznicze oraz ich zastosowanie w kosmetyce. Uczestnicy wykonywali również zielniki i kre-

Fot. Jolanta Lichwiarska

Fot. Jolanta Lichwiarska

my z użyciem naturalnych składników, takich jak wosk pszczele czy olejek różany. Z powodu pandemii przez większą część roku zajęcia szkolne prowadzone były zdalnie. W ramach współpracy z Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego Nr 1 w Wadowicach muzeum przygotowało wykład pt.: „Epidemie na ziemi wadowickiej na przełomie XIX i XX wieku. Cmentarze epidemiczne”, którego uczniowie wysłuchali w internecie podczas Światowego Tygodnia Przedsiębiorczości.

„WADOVIANA. PRZEGLĄD HISTORYCZNO-KULTURALNY”

Działalność edukacyjna muzeum nie ograniczała się tylko do najmłodszych. Dla dorosłych, zainteresowanych historią regionu, przygotowana została szeroka oferta działań realizowanych bezpośrednio w budynku muzeum, jak również w Domu Kultury oraz na portalach internetowych.

Po publikacji kolejnego numeru rocznika naukowego „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, który ukazał się pod koniec grudnia 2019 r., odbyła się jego

tradycyjna już promocja. 6 marca podczas spotkania „Wokół Wadovian” wykład towarzyszący pt. „Wadowice Anno Domini 1945” wygłosił profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego dr hab. Krzysztof Koźbiał – członek Kolegium Redakcyjnego pisma. Podczas spotkania można było nabyć najnowszy, 22. numer rocznika w promocyjnej cenie. Ukazujące się od 1998 r. „Wadoviana” mają coraz liczniejsze grono czytelników i ugruntowaną pozycję w środowisku naukowym. Są jednym z liczących się tytułów wśród punktowanych pism regionalistycznych w kraju. Znajdują się też w prestiżowej bazie czasopism CEJSH oraz są indeksowane w bazach Index Copernicus Journal Master List oraz BazHum. Od 2020 r. za publikację na łamach rocznika autor otrzymuje 5 punktów do swojego dorobku naukowego. Redaktorem naczelnym pisma jest Piotr Wyrobiec. Rada Naukowa, opiniująca artykuły skierowane do teki redakcyjnej, składa się z ośmiu historyków i literaturoznawców z Polski, Austrii, Słowacji i Ukrainy. Redakcję, której sekretarzem jest Marcin Witkowski, wspiera w pracach sześciuosobowe Kolegium Redakcyjne. Rocznik posiada swoją stronę internetową (wadoviana.eu), gdzie znajdują się m.in. archiwalne numery pisma, które można pobrać bezpłatnie w formacie pdf.

MUZEUM W SIECI

W związku z pandemią w okresie od 11 marca do 31 maja 2020 r. muzeum prowadziło intensywną działalność w internecie, uruchamiając różne cykle tematyczne. Pierwszy miał na celu przypomnienie tradycji wielkanocnych, które towarzyszą obchodom Wielkiego Tygodnia, Niedzieli Zmartwychwstania i Poniedziałku Wielkanocnego. Internauci zachęteni zostali do samodzielnego wykonania palmy wielkanocnej w domu, pomógł im w tym film instruktażowy przygotowany przez muzeum i udostępniony w sieci. Drugi cykl pt. „Dzieło sztuki DIY”, wzorowany na działaniach największych europejskich galerii, miał na celu stworzenie własnego dzieła przy inspiracji obrazami mistrzów. Nasze muzeum zaproponowało prace lokalnych artystów, takich jak Franciszek Suknarowski, Ludwik Jach Junior oraz Wincenty Bałys. W kolejnym cyklu pt. „Historia jednego eksponatu” publikowane były teksty odnoszące się do trzech wybranych artefaktów z naszych zbiorów: XVII-wiecznej pieczęci wadowickiego cechu rzeźników, XIX-wiecznego modlitewnika z drukarni Foltinów oraz pamiątkowego dokumentu uroczystości konsekracji wadowickiego kościoła z roku 1808. Nie zabrakło również materiałów dotyczących tradycji i obrzędowości ludowej oraz związanych z nią przedmiotów.

Ostatni, najciekawszy cykl został włączony w projekt „Recepta na kulturę” i uzyskał wsparcie finansowe Narodowego Centrum Kultury w ramach programu „Kultura w sieci”. Jego realizacja rozpoczęła się w kwietniu i trwała do końca sierpnia. W ramach tych działań prezentowane były archiwalne zdjęcia kolorowane przez Krzysztofa Sarapatę, dodatkowo opatrzone komentarzem historycznym. Wśród fotografii sprzed lat, którym współczesną – artystyczną wizję nadał grafik, znalazły się zdjęcia przedstawiające: synagogę, uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego pod rozbudowę gmachu Szkoły Podstawowej nr 2, klasztor karmelitów bosych na „Górcę”, budynek Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, ulicę Adama Mickiewicza z bursą im. Stefana Batorego, Dworek Mikołaj oraz Krajową Fabrykę WYROBÓW Drzewnych w Jaroszewicach.

REALIZACJE FILMOWE

Pod koniec czerwca muzeum zaprosiło grono 70 osób na premierę kinową dokumentu historycznego z nowego cyklu pt. „Na tropach przeszłości”. Realizacją filmu, poświęconego nieznanym dotąd historii z najnowszych dziejów wadowickiego zakładu karnego, zajęli się Marcin Witkowski, autor scenariusza i narrator, oraz Janusz Gawron, operator kamery i autor zdjęć. Premiera filmu

Fot. Jolanta Lichwiarska

zatytułowanego *Skazany na łaskę nie zastępuje... Nazistowscy zbrodniarze wojenni w wadowickim więzieniu karno-sledczym w latach 1946-1954* miała miejsce w wadowickim kinie Centrum w poniedziałek 29 czerwca 2020 r. Film, opowiadający o przestępstwach wojennych, ich pobycie w Wadowicach oraz sądownictwie i karaniu tych zbrodniarzy przez wadowicki sąd okręgowy, trwa 32 minuty i można go również zobaczyć bezpłatnie w sieci.

Produkcja filmowa kontynuowana była dzięki realizacji kolejnego projektu „Wielki Pontyfikat we wspomnieniach wadowiczian”. Muzeum zaangażowało się w obchody 100. rocznicy urodzin św. Jana Pawła II. Z tej okazji przygotowany został projekt filmowy, który uzyskał wsparcie finansowe Muzeum Historii Polski w ramach programu „Patriotyzm jutra”. Jego realizacją zajęli się Anna Pankiewicz i Marcin

Kaproń z krakowskiej Fundacji Nowych Ujęć. Wraz z grupą kilku osób, które zgłosiły się do projektu, zrealizowali ciekawy dokument wspomnieniowy pt. *Jan Paweł II. Takiego widzę Go do dzisiaj*. Uczestnicy filmu: siostra nazaretanka Bogumiła Baran, Zofia Ryba, Ewa Rzycka i Stanisław Zadora wykazali się nie lada odwagą i konsekwencją. Pomimo trudności związanych z obsługą kamery i wątpliwości, czy sobie poradzą, nie zrezygnowali i podzielili się z innymi swoimi wspomnieniami. Osoby te samodzielnie, dzięki fachowym wskazówkom filmowców, zarejestrowały na kamerach swoje osobiste, często bardzo wzruszające wspomnienia. Zebrany w ten sposób materiał posłużył do stworzenia jednego 28-minutowego filmu, którego uroczysta premiera odbyła się 11 października w wadowickim kinie Centrum. W wydarzeniu tym, ze względu na pandemię, uczestniczyła ograniczona liczba zaproszonych gości, ale pozostali mogli obejrzeć dokument w internecie. Dodatkowo, również w sieci, prezentowana jest relacja ze spotkania organizowanego jeszcze przed premierą, podczas której uczestnicy rozmawiali o kulisach powstawania tego wyjątkowego dokumentu.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Działania podejmowane przez muzeum wymagają przeprowadzania licznych kwerend i poszukiwań badawczych. W mijającym roku kontynuowane były badania nad biogramami wadowiczian i osób związanych z miastem. Badania te objęły przede wszystkim duchownych pracujących w tutejszej parafii od początku XX w. do końca PRL, których dotknęły represje państwa komunistycznego. Materiały do przygotowania biogramów zostały zebrane m.in. podczas kwerend w archiwum krakowskiego Oddziału IPN w Wieliczce oraz archiwum Parafii Ofiarowania NMP, a także w opracowaniach i literaturze przedmiotu. Kwerendy prowadzone były również w zasobach bielskiego Oddziału Archiwum Państwowego w Katowicach oraz w archiwum Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau. Na podstawie efektów tych poszukiwań powstał m.in. scenariusz filmu dokumentalnego *Na tropach przeszłości*. Pracownicy udzielali także konsultacji merytorycznych, m.in. na temat historii przedwojennych Wadowic, tradycji pułkowych w Lanckoronie, historii cmentarzy epidemicznych, działań zbrojnych na ziemi wadowickiej w styczniu 1945 r. oraz rodziny Wojtyłów i jej związków z przedwojennymi Wadowicami.

Miłośnicy historii regionalnej, badacze dziejów czy genealodzy mogą korzystać z naszych zasobów, wchodząc m.in. na stronę internetową wadowiczanie.pl. Gromadzenie, archiwizowanie i opracowywanie zasobów archiwalnych muzeum odbywa

się przy wsparciu systemu MUZEO. Jest to program komputerowy, z którym nasze muzeum współpracuje od dwóch lat, obecnie do systemu wprowadzonych zostało ponad 1000 rekordów opisujących poszczególne eksponaty muzealne.

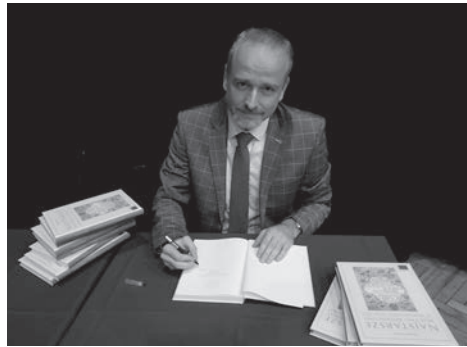
WSPÓŁPRACA I UDOSTĘPNIANIE ZBIORÓW

Muzeum chętnie podejmuje współpracę z różnymi instytucjami w zakresie szeroko pojętej promocji dziedzictwa kulturowego. Po raz kolejny zaangażowało się w projekt realizowany przez Biuro Programu „Niepodległa” we współpracy z Fundacją Ośrodek KARTA. Efektem tego był publikowany przez siedem miesięcy na stronie wadoviana.eu oraz na Facebooku cykl historyczny poświęcony wojnie polsko-bolszewickiej pt. „Wiktoria 1920”.

Z okazji 100. rocznicy urodzin Jana Pawła II zbiory muzeum wzbo-gaciły się o dwie nowe monety wyemitowane przez Narodowy Bank Polski. Srebrne numizmaty o nominalnie 10 zł nawiązują do miejsca urodzin papieża Polaka. Monety te przekazane zostały naszej instytucji podczas uroczystego spotkania 18 maja 2020 r.

Muzeum włączyło się również aktywnie w przygotowanie jednego z odcinków programu *Ziarno*. Wystąpiły w nim dzieci, dla których przygotowano warsztaty z kaligrafii oraz liczenia na liczydło. Program wyemitowany został 11 października 2020 r. na antenie TVP1.

W poniedziałek 28 września w sali kameralnej WCK odbyła się promocja najnowszej książki dr. hab. Tomasza Graffa pt. *Najstarsze bractwo różańcowe w Wadowicach 1616-1822*. Praca pokazuje nie tylko funkcjonowanie bractwa, ale również życie codzienne mieszkańców Wadowic i najbliższej okolicy. Muzeum zajęło się również dystrybucją banknotu kolekcjonerskiego wyemitowanego przez spółkę Banknoty Pamiątkowe z Warszawy. Banknot upamiętniający 100. rocznicę urodzin Karola

Fot. Jolanta Lichwiarska

Wojtyły jest unikatowym walorem numizmatycznym wzbudzającym spore zainteresowanie wśród kolekcjonerów.

Pod koniec roku nasza placówka została zaproszona przez Muzeum Dom Rodzinny Ojca Świętego Jana Pawła II do współpracy przy projekcie edukacyjnym pt. „Historia jest historią ludzkich sumień. Mobilnie przez Polskę w okresie dążeń niepodległościowych”, którego celem jest pokazanie dbałości i troski papieża o polskie dziedzictwo historyczne. W ramach wspólnych działań powstała mobilna wystawa uzupełniona o dodatkowe materiały publikowane na stronie internetowej projektu, takie jak wywiady, fotografie, scenariusze lekcji i filmy edukacyjne.

W mijającym roku z zasobów muzeum korzystało kilka firm i instytucji: firma SOS MUSIC Remigiusz Trawiński i Wojciech Zaguła z Torunia przy realizacji widowiska telewizyjnego *Urodziłem się w Wadowicach. Karol Wojtyła*; Wydział Obsługi Ruchu Turystycznego Wadowic, m.in. unowocześniając Szlak Karola Wojtyły; Oficyna Wydawnicza Vocatio przy wydaniu książki *Tu wszystko się zaczęło*; firma Great Interactive przygotowująca grę na temat dziedzictwa kulturowego Jana Pawła II dla Ośrodka Rozwoju Edukacji; Muzeum Niepodległości w Myślenicach, tworząc wystawę „Legionści Myśleniccy. Małe miasto wobec Wielkiej Wojny”; Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza przy realizacji filmu *Magnificat. Poezja Karola Wojtyły* oraz Wydział Rozwoju i Infrastruktury Urzędu Miejskiego w Wadowicach. Ponadto ze zbiorów muzeum dwukrotnie korzystał Oddział Terenowy TVP S.A., realizując dwa filmy dokumentalne o tematyce papieskiej – *Tu wszystko się zaczęło – Dom rodzinny i Święci z sąsiedztwa*.

DARCZYŃCY I KOLEKCJA MUZEUM

Co roku zbiory muzealne powiększają się nawet o kilkaset pozycji. W ostatnich trzech latach, dzięki szczególnej uprzejmości pana Ryszarda Bala, nasza placówka wzbogaciła się o kolekcję ponad 270 medali okolicznościowych. Wśród nich znaczna część wybita została przez artystę Krzysztofa Chwalebę i tematycznie poświęcona jest pielgrzymkom Jana Pawła II do Ojczyzny. Inne upamiętniają zagraniczne podróże apostołskie w tak odległe miejsca, jak Kamerun, wyspy Bahama czy Kongo. W kolekcji znajdują się również medale wybijane z okazji ważnych wydarzeń w dziejach Kościoła i historii Polski, serie mennicze „Złota Polska” czy „Piętka”, ale także medale wydane z okazji uroczystości odbywających się w Wadowicach. Ponadto Ryszard Bal przekazał do naszych zbiorów zestawy banknotów austriackich, carskich i niemieckich z lat 1910-1944 oraz publikacje z dziedziny medalierstwa.

Kolejne pamiątki trafiły do zbiorów muzeum dzięki pasji i zaangażowaniu pana Janusza Sobali, który nie tylko gromadzi archiwalia, ale także zajmuje się dokumentacją współczesnego życia Wadowic. Na przestrzeni ostatnich kilku lat przekazał liczne zdjęcia z okresu okupacji, pocztówki, szklane płyty fotograficzne i klisze, dokumenty archiwalne oraz materiały zawierające koncepcje urbanistyczne.

W ostatnich latach powiększył się również muzealny księgozbiór, do którego archiwalne egzemplarze przekazały rodziny: Czapików, Maszłanków i Mądrych. Są to głównie publikacje wydawane w okresie międzywojennym, ale i starsze – XIX-wieczne, często sygnowane i pieczętowane nazwiskiem ówczesnych właścicieli.

Stanisław Kulig, współwłaściciel zbiorów „Pamiątka z Wadowic Dawnych”, również przekazał do muzeum kilka artefaktów, m.in. unikatowy wyciąg z metryki urodzenia sporządzony przez izraelski urząd metrykalny w 1910 r. Wśród cennych eksponatów pozyskanych w ostatnich latach znajdują się również dokumenty, fotografie i relacje obozowe Marii Garlińskiej-Tyralikowej przekazane przez rodzinę Józefowskich. Natomiast w 2017 r. pani Helena Lipowska przekazała cenny zbiór pucharów zdobytych przez Jana Dihma za osiągnięcia w dziedzinie modelarstwa.

Nasze działania kolekcjonerskie wspierane są aktywnie również przez pana Andrzeja Kotowieckiego, który podarował nam bogatą kolekcję archiwaliów, eksponatów i unikatowych przedmiotów związanych z różnymi kultami religijnymi. Są w niej także obrazy, plakaty filmowe z lat 70. i 80. XX w., zdjęcia, ulotki, gazety, dokumenty, judaika czy medale.

Na uwagę zasługują także te eksponaty, które zostały zakupione do zbiorów muzeum, m.in.: biblioteczka, biurko i maszyna do pisania należące do Ryszarda Kłysia, polskiego prozaika i scenarzysty; pamiątki związane z działalnością Franciszka Romaszkana; zestawy kart pocztowych i zabytkowych przedmiotów użytkowych; obrazy Ludwika Jacha, Felicji Świtalskiej; szkice Witolda Damasiewicza; rzeźby Kazimierza Paździory; grafiki Andrzeja Kasprzaka czy XIX-wieczne, niemieckie wydanie Koranu odnalezione na strychu jednej z wadowickich kamienic.

W 2019 r. do muzeum trafiło 69 czarno-białych negatywów na folii celuloidowej, które należały do Mieczysława Kobosa, inżyniera i architekta powiatowego w latach 60. XX w. Negatywy, prezentujące różne ujęcia fragmentów miasta, przekazał jego syn Andrzej. Podarował także zbiór czarno-białych zdjęć z podróży do Wielkiej Brytanii.

Z okazji 100. rocznicy urodzin Karola Wojtyły muzeum otrzymało papieski medal honorowy, odlany z brązu, wręczany przez Urząd Miasta Wadowic tylko osobom i instytucjom, które zasłużyły się w upowszechnianiu nauczania św. Jana Pawła II.